

Comunidade Autónoma / Departamento / Estado	GALICIA
Municipio	LUGO
Edificio	Catedral de Santa María
Dirección	Praza Santa María, 1 27001
	43.00931435870815 -7.55804696877888
Protección	Ben: Catedral de Santa María Comunidade Autónoma: C. A. Galicia Provincia: Lugo Municipio: Lugo Categoría: Monumento Código: (R. I.) - 51 - 0000708 - 00000 Rexistro: (R. I.) REXISTRO BIC INMOBLES: Código definitivo Data de Declaración: 03-06-1931 Data Boletín Declaración: 04-06-1931 Fonte: Ministerio de Cultura (2008)
Descricion	<p>Carlos SARTHOU CARRERES nos seus <u>Catedrales de España</u> (1945ca) fala por dúas veces das torres da Catedral e do seu aspecto exterior::</p> <p>La más notable puerta de esta catedral, por su sabor arcaico, es la del Norte, por su valiosa estatua del tímpano, románica, Sede Majestatis o Cristo bendiciendo. La fachada principal es de 1763 a 1772, dirigida por J Bort, de la escuela de F. Borromino. Fachada algo barroca y muy profana, salvo las estatuas religiosas que la coronan, que por cierto no son de buena ejecución. Salvan esta frontera las esbeltas torres gemelas que la flanquean, con balcones en lo alto y templetos finales sobre terraza. Junto a la cabecera del templo perdura otra vieja torre de dobles ventanales por lado en sus cuerpos superiores y terraza final con balaustrada. Su planta está adosada al crucero y es románica, y arriba es obra protorrenaciente. El interior del templo recompensa al visitante de la desagradable impresión de afuera...</p> <p>La actual fachada del templo catedralicio, que reemplazó a la primitiva, bellísima por cierto y del siglo XII, fué hecha aproximadamente por el año 1765, y es obra de don Julián Bort, director de Reales Obras en el Departamento de El Ferrol...</p> <p>La torre del reloj es de la segunda mitad del siglo XVI; las dos de la fachada principal son del tiempo de ésta, hasta el remate de la misma, y en la parte superior son del año de 1890, obra del arquitecto don Nemesio de Cobrerros.</p> <p>Como sempre, ningunha referencia ás campás ou á súa localización, excepto esa vaga alusión ao reloxo. Certamente esa é a torre do reloxo, pero tamén das campás litúrxicas, que a pesar de ser coetáneas da remodelación da fachada, non foron dispostas naquelas torres senón nesta, aínda que gardando, como é habitual unha localización diferente para sinalar os seus diversos usos.</p>

A única documentación coñecida destas campás era o texto de CALVETE, que como é habitual utiliza fontes da propia catedral, sen citalas. Aparte dalgunhas diferenzas de autores e datas, así como un gran desfasamento co diámetro da campá litúrxica maior, hai unhas omisións de gran interese: non se citan nin as campás do carillón, relativamente modernas, nin as máis antigas e importantes do reloxo. Dá a impresión que estas campás pertencen a "outro mundo" e xa que logo non se incluíron na lista das campás da Catedral.

Campana	CALVETE	Documentación
Mariana (menor)	Ø 43 (1725)	Ø 44 DIONISIO ALONSO (1719)
Mariana (maior)	Ø 52 (1725)	Ø 53 DIONISIO ALONSO (1719)
San José, a Sardinera	Ø 65 JOSÉ CARBALLO (1920)	Ø 64 JOSÉ CABRILLO (1920)
Cimbalico	Ø 77 SOBRADO (1740)	Ø 77 GREGORIO DE SOBRADO (1740)
De Prima	Ø 105 DOMINGO PALACIO (1863)	Ø 106 DOMINGO PALACIO (1805)
Santa María	Ø 120 SANDALIO PALACIO (1851)	Ø 119 JANUARIO BLANCO; ANTONIO CARRERA BLANCO (1864)
Froilana	Ø 120 PEÑALACIA (1791)	Ø 140 ANDRÉS CAGIGAL; DOMINGO PALACIO (1792)

Campás

Utilizamos, con todo, as denominacións tradicionais que CALVETE propón, aínda que temos dúbidas razoables se a palabra "cimbalico" non é propia de Aragón.

Hai xa que logo dous conxuntos diferentes: as sete campás litúrxicas, cunha mediana romana e o resto da forma esquilonada habitual, das que probablemente as cinco maiores volteaban habitualmente. Deste conxunto hai catro do século XVIII, dous do XIX e unha soa do século XX. De todas elas destacan os yugos de madeira, de gran variedade de formas e volumes, todos eles diferentes, e cuns grandes eixos metálicos, que atravesan o asa central das campás correspondentes e que constitúen, sen dúbida, a característica técnica (e acústica) máis singular deste conxunto.

As campás do reloxo organízanse en dous grupos ben diferentes: un pequeno carillón de sete campás, que se utilizou para tocar de xeito automático unha simple melodía, sen aproveitar todas as posibilidades do instrumento, e dúas extraordinarias campás de reloxo. Como é habitual, a campá das horas é máis antiga, tamén de forma romana e do século XVI, con dúas longas inscricións. Tamén seguindo a norma xeral, a campá dos cuartos é moito máis tardía, de principios do XVIII, cando se xeneralizaron os péndulos nos reloxos de torre, introducindo así unha maior precisión e podendo xa que logo marcar con certas garantías de exactitude o paso dos cuartos de hora.

Fotos

41

<p>Toques actuais de campás</p>	<p>Hai un grupo de campaneros para as festas e outras ocasións extraordinarias, cos que non puidemos contactar.</p> <p>Cremos que soamente repican as campás, sen chegar a voltear ningunha delas. Estes indicios baséanse non soamente na disposición das cordas, ou na ausencia de restos de graxa no muro, senón tamén no gran tamaño dos badajos, propios de campás fixas, e moi perigosos para o volteo.</p> <p>Os toques deben ter certas limitacións, xa que a campá Mariana maior carece de badajo, e a Sardinera está rajada.</p>
<p>Conservación, mantemento</p>	<p>Hai tres conxuntos de campás, con diversos usos e estado de conservación. Mentres o reloxo segue en funcionamento (cousa admirable para os tempos que corren e digna de protección) e as súas dúas campás seguen soando os cuartos e as horas, han enmudecido as campás do carillón, que tocaba unha melodía simple (a pesar dunhas instalacións complexas que permitían maiores combinacións melódicas).</p> <p>A instalación de campás litúrxicas é de uso exclusivamente manual. Con todo, este valor engadido patrimonial vese limitado posto que, ao non haber elementos auxiliares para os toques cotiáns, soamente tócanse para grandes ocasións de festa ou de loito, permanecendo a maior parte dos días en silencio, tanto para os sinais de coro diario como para os cotiáns toques de oración e outros sinais habituais.</p>

Propostas	<p>Propomos unha serie de actuacións para recuperar a plenitude das campás e os toques da catedral.</p> <p>En primeiro lugar as campás do reloxo. Trátase dun traballo delicado, no que deben intervir tanto empresas de restauración de campás como ferreiros con tecnoloxía tradicional pero con mentalidade restauradora. Conservando os ferros existentes, na medida do posible, e documentándoos ben, a campá debe baixar aproximadamente un metro, o suficiente para que quede espazo para a campá dos cuartos, que debe permanecer por encima. As dúas campás non deben colgar de vigas de ferro industriais, senón de barras metálicas elaboradas ao xeito tradicional. Tamén deben ser dotadas dos mesmos mazos externos por gravidade que agora teñen, conectados como na actualidade ao reloxo mecánico.</p> <p>O carillón está nun estado de abandono que impide a recuperación das transmisións e do mecanismo. Ata, a instalación orixinal soamente permitía tocar unha melodía simple, sen aproveitar todas as posibilidades do mecanismo (unha maza para a campá maior, dúas para as demais excepto tres para a central, a máis utilizada). Sería razoable colgar as campás dunha nova estrutura, con vigas de madeira horizontais (aínda que os soportes fosen metálicos) e dotalas de electromazos situados preferentemente no interior. Estes mecanismos non soamente dan, polo menos neste caso, unha resposta máis rápida, senón que permiten modificar as melodías de xeito moito máis operativo e eficaz. As campás deberían "verse" desde a rúa para poder "oírse". Non é improbable que algunha delas debese afinarse para mellorar o seu sonoridad. Isto supón o desmonte, tras a documentación, do triplo conxunto de transmisións (na bóveda da sala do reloxo, no chan da sala de campás e no chan da terraza). Este desmonte creará unha maior amplitude na sala de campás e un espazo suficiente para recolocar o carillón na terraza.</p> <p>As campás litúrxicas esixen poucos cambios. Soamente en caso que volvesen a voltear deberían dotarse, as tres maiores, de badalos máis pequenos, xa que os actuais poderían rompelas.</p> <p>Igualmente debe ser dotada de badalo a Mariana maior.</p> <p>En canto á Sardinera, a única do século XX, non creamos que teña suficiente entidade para ser conservada e restaurada mediante soldadura. Pola contra debería ser substituída por outra actual, que conservase as características musicais desta, así como o yugo de madeira e a instalación.</p> <p>Unicamente para os sinais cotiáns, supondo que o grupo de campaneros será estable, debe dotarse ás dúas campás maiores de mecanismos que tiren dos badajos, cuxa resposta é moito máis rápida, e interferen menos nos toques manuais.</p> <p>Con todo, se volteen ou non as campás, non parece necesario substituír os soportes actuais de engrase por rodamientos autocentrados, necesarios noutros lugares pero non aquí.</p> <p>Finalmente os cepos de madeira deben ser protexidos con pinturas adecuadas e non plásticas como as actuais que impiden que a madeira respire acelerando a súa pudrición.</p>
Autors da documentación	ÁLVARO MUÑOZ, Mari Carmen; LLOP i BAYO, Francesc
Data	08-04-2008

Campás actuais

Localización	Campá	Fundidor	Ano de fundición	Diámetro (en cm)	Peso
--------------	-------	----------	------------------	------------------	------

Espadana en nave central	Campá de sinais		1725ca	45	53
Lanterna	Campá dos cuartos (A)	DE PALACIO, FRANCISCO (GÜEMES)	1725	82	319
Lanterna	Campá das horas (B)		1577	120	655
Sala de campás	A Mariana menor (1)	ALONSO DE VIADERO, DIONISIO	1719	44	49
Sala de campás	A Mariana maior (2)	ALONSO DE VIADERO, DIONISIO	1719	53	86
Sala de campás	San José, a Sardineira (7)	CABRILLO MAYOR, JOSÉ	1920	64	152
Sala de campás	Cimbalico (5)	DE SOBRADO, GREGORIO	1740	77	264
Sala de campás	De Prima (3)	DE PALACIO, DOMINGO (GÜEMES)	1805	106	690
Sala de campás	Santa María (4)	BLANCO, JANUARIO; CARRERA BLANCO, ANTONIO	1864	119	639
Sala de campás	Froilana, Cana (6)	CAGIGAL, ANDRÉS (VALLE DE HOZ); PALACIO, DOMINGO (GÜEMES)	1792	140	1589
Terraza	Carillón (1)	MÚRUA, VIUDA DE	1954	64	152
Terraza	Carillón (2)	MÚRUA, VIUDA DE	1954	64	152
Terraza	Carillón (3)	MÚRUA, VIUDA DE	1954	74	235
Terraza	Carillón (5)	MÚRUA, VIUDA DE	1954	80	296
Terraza	Carillón (4)	MÚRUA, VIUDA DE	1954	89	408
Terraza	Carillón (6)	MÚRUA, VIUDA DE	1954	103	633
Terraza	Carillón (7)	MÚRUA, VIUDA DE	1954	108	729

Reloxos

<u>Reloxo mecánico (1)</u>	Desaparecido Parado
Autor	ANTELO LAMAS, ANDRÉS
Data de construción	1817
Descricion	Construído en 1817 polo famoso artista e reloxeiro da súa época e enxeñeiro de Mariña Andrés ANTELO LAMAS O reloxo actual non conserva restos daquel mecanismo excepto unhas pesas de ferro e outra pesa de pedra (que podería corresponder a un reloxo anterior).
<u>Reloxo mecánico (2)</u>	Existente En funcionamento Eléctrico
Autor	MÚRUA
Empresa de mantemento	MÚRUA
Data de construción	1940
Descricion	Hai un reloxo mecánico en funcionamento. As mazas das campás das horas e dos cuartos están mal reguladas e apenas se levantan, polo que producen escaso volume sonoro. As mostras ou esferas teñen propaganda ilegal nun monumento: "PAGAN / VIGO". Hai un mecanismo de carillón automático. Aparentemente a melodía tocada era sinxela, sen acordes nin notas dobres. Ata, algúns dos martelos dobres das campás do carillón están unidos entre se, tocando en consecuencia ao unísono (con perigo de rotura da campá). O mecanismo está funcionando.

Información completa: [Catedral de Santa María - LUGO \(GALICIA\)](#)

PDF (10-05-2026)